مجله حسابداری مدیریت
سال سوم / شماره پنجم / تابستان ۱۳۸۹

بررسی اثر حاکمیت شرکتی بر اظهارنظر حسابرسان مستقل

دکتر یحیی حساس‌یگانه[۱]
ایمان داداشی[۲]

تاریخ دریافت: ۸۹/۰۳/۱۰ تاریخ پذیرش: ۸۹/۰۴/۲۰

چکیده:

نظام مطلوب حاکمیت شرکتی[۱] موجب اطمینان خاطر می شود که شرکت‌ها از دارایی‌های خود به نحو موثر استفاده می‌کنند و همچنین منافع دامنه گسترده‌ای از ذی‌نفع‌ها و جامعه‌ای که در آن فعالیت دارند، را درنظر می‌گیرند. براساس مباحث تئوریک، در مورد صاحبکارانی که از رتبه حاکمیت شرکتی بالایی برخوردارند، می‌توان انتظار داشت که اطلاعات حسابداری تهیه شده توسط این شرکت‌ها، از قابلیت اتکا و اطمینان مطلوبی برخوردار باشند. به عبارتی دیگر، با افزایش کیفیت اطلاعات حسابداری، احتمال وقوع تقلب، تحریف و سایر انواع سوءجریان‌ها در صورت‌های مالی این گروه از شرکت‌ها، به حداقل رسیده و ارائه اظهارنظر مقبول توسط حسابرسان مستقل برای آنها، معقول و منطقی به‌نظر می‌رسد.

در این پژوهش، تاثیر کیفیت سازوکارهای حاکمیت شرکتی صاحبکار بر اظهارنظر حسابرسان مستقل[۲] مورد بررسی قرارگرفته است. فرضیه‌های پژوهش از طریق بررسی اظهارنظرهای حسابرسان مستقل برای ۹۰ شرکت بورسی، مربوط به یک دوره زمانی ۸ ساله(سال های ۸۰ تا ۸۷) با در نظر گرفتن رتبه حاکمیتی این شرکت ها، مورد تجزیه و تحلیل قرارگرفته اند. نتایج حاصل از بررسی یافته‌ها نشان داد که بین کیفیت حاکمیت شرکتی، در شرکت‌های با رتبه حاکمیتی متوسط و ضعیف و ارائه اظهارنظر مشروط توسط حسابرسان مستقل، رابطه معناداری وجود دارد. اما چنین رابطه‌ای در مورد صاحبکارانی با سطح حاکمیتی قوی و ارائه اظهارنظر مقبول برای آن ها، مشاهده نشد.

واژه‌های کلیدی: حاکمیت شرکتی، حسابرسی مستقل، اظهارنظر حسابرسی.

---

۱. دانشیار و عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی
۲. کارشناس ارشد حسابداری

Archive of SID
www.SID.ir

۱ مقدمه

امروزه شرکت‌ها پایه فعالیت های اقتصادی بوده و بیش‌ترین میزان تولید ثروت و درآمد، ایجاد اشتغال و جذب سرمایه در آنها رخ می‌دهد و در نتیجه مهم‌ترین عنصر در اقتصاد امروز، محسوب می‌شوند. پس از سقوط شرکت‌های عظیمی چون انرون و ورلدکام و در نتیجه زیان شدید سهامداران آنها، موضوعاتی از قبیل شکل اداره شرکت‌ها، لزوم شفافیت مالی و غیرمالی شرکت و جلوگیری از سوء استفاده مدیران، از حساسیت بیش‌تری برخوردار شده است. بدین منظور از ابزارهای گوناگونی چون کاربرد تئوری اخلاق در حسابداری، ایجاد چارچوب نظری و استانداردهای حسابداری، کنترل های داخلی، حسابرسی داخلی و مستقل، وجود مدیران غیرموظف در هیات‌مدیره، به‌کارگیری رویه های بلندمدت پاداش و قانون‌گذاری توسط دولت استفاده شد. حاکمیت شرکتی پیش از هر چیز، درصدد است تا از منافع سهامداران در مقابل مدیریت سازمان ها حفاظت کند(حساس‌یگانه،۱۳۸۴).

در سال های اخیر، علاوه بر استفاده از معیارهای قدیمی رتبه بندی شرکت ها، شامل اندازه شرکت، شهرت، قابلیت بازپرداخت بدهی و نرخ رشد، از یک معیار جدید تحت عنوان، کیفیت سازوکارهای حاکمیتی نیز بهره گرفته می شود. رتبه بندی بر اساس حاکمیت شرکتی به دو دلیل زیر دارای اهمیت است:

الف) بخش بزرگی از سرمایه گذاران، شامل سرمایه گذاران نهادی که نقش با اهمیتی را در بازار سرمایه بازی می کنند ،از این رتبه بندی برای اخذ تصمیمات اقتصادی بهره می گیرند.

ب) قرارگرفتن شرکت ها در رتبه های پایین، هشداری است برای مدیریت شرکت های مذکور، که توجه بیشتری به مسائل حاکمیت شرکتی داشته باشد.

اگرچه ارائه کنندگان رتبه بندی اخیر، نمی توانند انتظار داشته باشند که در ساختار رتبه‌بندی بر مبنای حاکمیت شرکتی به توافق برسند، اما شباهت هایی نیز در کلیت این رتبه‌بندی ها، وجود دارد. آنها از الزامات افشاء در قوانین حسابداری، قوانین بازار سهام و اصول حاکمیت شرکتی الهام می گیرند. اما نقطه مورد توافق همه این است که، رتبه‌بندی باید بر مبنای ساختار مالکیت، حقوق سهامداران، ساختار و ترکیب هیات‌مدیره، شفافیت و افشاء باشد، اگرچه رویکردشان در جمع آوری، امتیازدهی و وزن دهی اطلاعات متفاوت باشد(توکلی،۱۳۸۸).

از طرفی دیگر، حسابرسی به عنوان حرفه ای مستقل، وظیفه خطیری در جهت اعتباردهی گزارش های مالی برای جامعه استفاده کنندگان اطلاعات مالی، بر عهده دارد. اطلاعات مالی حسابرسی شده ابزاری برای کاهش مخاطره سرمایه گذاری ها، بهبود کیفیت تصمیم گیری درون سازمانی و برون سازمانی، افزایش سطح بازده ناشی از دادوستد اوراق بهادار و بهبود ساختار سبد سرمایه گذاری افراد و گروه های مختلف است. فرض اولیه مکانیزم حاکمیت شرکتی و فرآیند حسابرسی که یکی از اجزای بسیار مهم آن تلقی می گردد، این است که هدف واحد تجاری، حفظ منافع سهامداران می‌باشد. اما نکته اساسی برای حسابرسان آن است که آن ها بعنوان نمایندگان بازار، چگونه می‌توانند از وجود حاکمیت شرکتی در جهت اجرای اثربخش تر وظایف خود از قبیل اعتباردهی سود ببرند. همان طوری که قوت حاکمیت شرکتی بر کیفیت گزارشگری مالی موثر است، به نظر می رسد که این امر به طور بالقوه بر تصمیمات و قضاوت های حسابرسان در مراحل مختلف کار حسابرسی نیز اثرگذار است.

براساس مباحث تئوریک، در مورد صاحبکارانی که از رتبه حاکمیت شرکتی بالایی برخوردارند، می‌توان انتظار داشت که اطلاعات حسابداری تهیه شده توسط این شرکت‌ها، دارای قابلیت اتکا و اطمینان مطلوب

Archive of SID
www.SID.ir

باشند. به عبارتی دیگر، با افزایش کیفیت اطلاعات حسابداری، احتمال وقوع تقلب، تحریف و سایر انواع سوء جریان ها در صورت های مالی این گروه از شرکت ها، به حداقل رسیده و ارائه اظهارنظر مقبول توسط حسابرسان مستقل برای آنها، معقول و منطقی به نظر می رسد.

ماتریس بین المللی حاکمیت شرکتی[۳]:

GMI رتبه بندی حاکمیت را برای هزاران شرکت در سطح بین المللی انجام می دهد. **GMI** حدود ۵۰۰ مورد از معیارهای حاکمیتی پذیرفته شده در سطح جهانی را تحت پوشش قرار می دهد. این ویژگی ها در ۶ طبقه مجزا شامل پاسخگویی هیات مدیره، افشا و کنترل های داخلی، حقوق سهامداران، پاداش، کنترل های بازار و رفتار شرکت، گروه بندی شده اند، که در نهایت برای ایجاد یک شاخص جامع تر با یکدیگر ترکیب می شوند. برای هر یک از این طبقات، رتبه براساس یک مقیاس ۱۰ نمره ای اندازه‌گیری می شود. به این ترتیب بهترین رتبه ای که یک شرکت می تواند اتخاذ کند ۱۰ و بدترین رتبه ۱ می باشد. رتبه هر طبقه هم به صورت جهانی و هم به صورت منطقه ای محاسبه می شود. شرکت هایی که براساس طبقه جهانی رتبه بندی می شوند، براساس شاخص‌های جهانی با شرکت های کل دنیا مقایسه می شوند و شرکت هایی که براساس شاخص منطقه ای ارزیابی می شوند، با تمام شرکت های فعال در همان کشور، مقایسه می شوند(رئیسی،۱۳۸۷). در ادامه سعی شده تا هر یک از طبقات به اختصار تشریح گردند.

الف) پاسخگویی هیات مدیره: در این طبقه قدرت و انگیزه هیات مدیره برای انجام امور در جهت منافع سهامداران مورد ارزیابی قرار می گیرد. معیارهایی که بر پاسخگویی هیات‌مدیره تاثیر می گذارند شامل تعداد مدیران مستقل عضو هیات مدیره، تعداد دوره‌هایی که سهامداران می توانند هیات مدیره را انتخاب کنند و گستره ای که اعضای هیات مدیره در جهت منافع سهامداران عمل می کنند، می باشد.

ب) افشا و کنترل های داخلی: افشا از طریق کیفیت گزارش های مالی منتشرشده توسط شرکت، مذاکرات انجام شده با سهامداران و تجزیه و تحلیل های ارائه شده به سهامداران در خصوص شرکت، اندازه گیری می شود. همچنین این طبقه شامل معیارهایی مانند حدود استانداردهای حسابداری مورد پذیرش شرکت، حدود دستکاری سود از طریق روش‌های حسابداری و گستره‌ای که هیات‌مدیره به طور مستقل مورد حسابرسی قرار می‌گیرد، می‌باشد.

ج) حقوق سهامداران: در این طبقه، محدوده‌ای که سیستم قانون‌گذاری شرکت در جهت حمایت از منافع سهامداران طراحی شده است، تلاش شرکت در جهت حضور سهامداران در جلسات، قدرت رای و منافع هر ذینفع، گستره ای که حقوق سهامداران توسط شرکت مورد حمایت قرار می گیرد و حدودی که سهامداران می توانند قدرت خود را اجرایی کنند، مورد اندازه گیری قرار می گیرد.

د) پاداش: در این طبقه، وجود کمیته پاداش مستقل در شرکت، منصفانه بودن و همچنین شفافیت سیاست های پاداش برای سهامداران مورد ارزیابی قرار می گیرد.

ه) کنترل های بازار: در این طبقه، قدرت حمایتی مورد استفاده یک شرکت، گستره ای که مدیریت تصمیم گیری سهامداران را محدود می کند و نیز قدرت سهامداران در خصوص تعیین اعضای هیات مدیره، مورد ارزیابی قرار می گیرد.

و) رفتار شرکت: در این طبقه چگونگی ایفای مسئولیت های شرکت در قبال سهامداران، کارمندان، محیط زیست و تلاش شرکت برای باقی گذاشتن نامی خوب، مورد ارزیابی قرار می گیرد.

Archive of SID
www.SID.ir

پیشینه و ادبیات تحقیق

پری یرا[۴](۲۰۰۹) طی پژوهشی رابطه بین حاکمیت شرکتی، کیفیت اطلاعات حسابداری و نوع اظهارنظر حسابرسان مستقل را برای ۴۱۹ شرکت پذیرفته شده در بورس سائوپائولو برزیل، مورد ارزیابی قرار داد. علاوه بر تحلیل محتوای صورت گرفته بر روی اطلاعات حاکمیتی و مالی سال ۲۰۰۶ این شرکت ها، از مدل لاجیت برای بررسی رابطه بین سازوکارهای حاکمیتی همچون وجود اعضا با تخصص مالی در هیات مدیره، وجود کمیته حسابرسی، استفاده از خدمات حسابرسی ۴ موسسه بزرگ، با ارائه اظهارنظر مقبول توسط حسابرسان مستقل استفاده شده است. نتایج حاصل از بررسی یافته ها نشان داد که ویژگی های غالب برای شرکت هایی که حسابرسان از اظهارنظر مشروط برای بیان مطلوبیت صورت های مالی شان استفاده کرده بودند، عبارت بودند از:

هیات مدیره آنها فاقد اعضایی با تخصص مالی بودند، آنها از خدمات حسابرسان مستقلی غیر از ۴ موسسه بزرگ حسابرسی بهره گرفته بودند، آنها طبق گزارشات خود دارای ارزش ویژه منفی بودند و عموماً به صورت خصوصی کنترل می شدند و فاقد سهامداران نهادی بودند و اکثر آنها درگیر دعاوی حقوقی بودند.

در ادامه بیان شد که با احتمال خطای ۵٪ بین وجود یک هیات مدیره با تخصص مالی، استفاده از خدمات حسابرسی ۴ شرکت بزرگ، با ارائه اظهارنظر مقبول توسط حسابرسان مستقل یک رابطه معنادار وجود دارد. اما هیچ گونه شواهدی دال بر وجود رابطه بین، وجود کمیته حسابرسی در ساختار کنترلی شرکت، با ارائه اظهارنظر مقبول توسط حسابرسان مستقل مشاهده نشد.

اسلوان[۵] و همکاران(۱۹۹۶) با استفاده از یک نمونه ۹۶ تایی از شرکت های آمریکایی، ارتباط بین کیفیت حاکمیت شرکتی و مواردی همچون انحراف از اصول پذیرفته شده حسابداری و احتمال وقوع تقلب و سوءجریان که منجر به انتشار گزارشی غیر از گزارش مقبول می شوند، را مورد بررسی قرار دادند. آنها پی بردند، در شرکت هایی که انحراف از اصول پذیرفته شده حسابداری داشته و سود را بیش از مقدار واقعی گزارش می کنند، احتمال این‌که مدیران داخلی بر هیات مدیره مسلط باشند و مدیر عامل و رئیس هیات مدیره یک نفر باشند، بیشتر و احتمال وجود کمیته حسابرسی و سهامداران عمده برون سازمانی کمتر است.

بالینگ[۶] و همکاران(۲۰۰۵) مفید بودن رتبه بندی حاکمیت شرکتی برای سرمایه‌گذاران را مورد بررسی قرار دادند. آنها فرض کردند که عدم تقارن اطلاعاتی به وسیله الزامات افشاء در ارتباط با ساختار حاکمیت به طور کامل اصلاح نمی شود. در نتیجه به نظر می‌آید که ارزش اطلاعاتی خدمات ارائه شده به وسیله شرکت های رتبه بندی برای سرمایه گذاران، با این فرض توجیه شود. بنابراین، شایستگی اطلاعات افشاء شده درباره کیفیت حاکمیت شرکتی باید با این سؤال که آیا رتبه بندی بر مبنای حاکمیت شرکتی مشکلات عدم تقارن اطلاعاتی را بین شرکت ها و سرمایه گذاران کاهش می دهد یا خیر، ارزیابی گردد. یافته های حاصل از این تحقیق نشان داد رتبه بندی بر مبنای حاکمیت شرکتی به عنوان ابزاری برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، به کار گرفته می‌شود.

بدارد[۷] و همکاران(۲۰۰۴) کوشیدند تا چگونگی ارزیابی حسابرسان از خطر دست‌کاری سود توسط مدیریت واحد تجاری و همچنین خطرات ناشی از ضعف حاکمیت شرکتی را مورد بررسی قراردهند. برای انجام تحقیق از ارزیابی شرکایی استفاده شد که صاحبکارانشان در حسابداری بخش عمومی فعالیت می‌کردند. آنها در مورد شرکت‌هایی که از سطح

Archive of SID
www.SID.ir

حاکمیتی ضعیفی برخوردارند، بیان نمودند که یک رابطه معکوس قوی بین کیفیت سازوکارهای حاکمیتی و خطر دست‌کاری سود، وجود دارد.

بررسی های انجام گرفته توسط پارکر[8] و همکاران(۲۰۰۰) نشان داد که بین عملکرد اثربخش کمیته حسابرسی که خود تابعی از وجود اعضای مستقل در ترکیب آن و تعداد جلسات این کمیته ها می باشد، با میزان تحریف های کشف شده در صورت های مالی منتشره توسط این شرکت ها، رابطه معکوس وجود دارد.

سامر[9] و همکاران(۲۰۰۰) به بررسی رابطه بین احتمال وجود سوءجریان در صورت‌های مالی و کیفیت حاکمیت شرکتی در شرکت های ولزی پرداختند. بررسی ها نشان داد، شرکت‌هایی که در آن‌ها تقلب صورت‌گرفته، درصد پایینی از مدیران مستقل را در ساختار هیات مدیره خود دارند.

اگراوال[10] و همکاران(۲۰۰۱)، شرکت هایی را مورد بررسی دادند که سود خود را به دلیل اشتباهات دوره‌های قبل و دست‌کاری سود، مجدداً ارائه کرده‌اند. آن‌ها دریافتند، اگر حداقل یکی از اعضای غیرموظف هیات‌مدیره، پیشینه حسابداری و مالی داشته باشد، احتمال ارائه مجدد سود کاهش می یابد. عدم حضور متخصص مالی یا حسابداری در هیات‌مدیره، مدیران غیرموظف را در جلوگیری از تقلب و اشتباهات حسابداری ناکارا می‌سازد. همچنین آن‌ها دریافتند که وجود کمیته حسابرسی، تنها زمانی بر کاهش ارائه مجدد سود اثر دارد که حداقل یکی از اعضای مستقل کمیته حسابرسی پیشینه حسابداری یا مالی داشته باشد. آن‌ها نتیجه گرفتند که هیات مدیره و کمیته حسابرسی، تنها زمانی در جلوگیری از ارائه اشتباه سود اثر دارند که مدیران غیرموظف و اعضای مستقل کمیته حسابرسی تخصص مالی یا حسابداری داشته باشند.

نتایج حاصل از تحقیق شین[11](۲۰۰۴) نشان داد که در کانادا، بین نسبت مدیران غیرموظف هیات مدیره و میزان دستکاری اقلام تعهدی رابطه ای وجود ندارد، یعنی مدیران غیرموظف، به نظارت بر مدیریت سود شرکت‌ها کمک چندانی نمی‌کنند. اما حضور نماینده‌ای از سرمایه‌گذاران نهادی فعال، هموارسازی سود را تا حد زیادی کاهش می‌دهد. یافته‌ها نشان داد، مدت زمان مدیریت اعضای غیرموظف نیز تاثیر چندانی بر کاهش مدیریت سود نداشته است.

یافته عمده تحقیق ژئوزیک[12] و همکاران(۲۰۰۴) بیانگر این بود که هر چه درصد مدیران غیرموظف هیات مدیره و کمیته حسابرسی پایین تر باشد، احتمال وقوع تحریف در گزارشات تهیه شده توسط شرکت و به تبع آن ارائه اظهارنظری غیر از مقبول برای صورت‌های مالی منتشره، افزایش می یابد. سایر ویژگی‌های هیات مدیره شامل اندازه، تعداد جلسات و عدم تفکیک پست های مدیریت عامل و رئیس هیات‌مدیره، با موارد فوق رابطه معناداری نداشتند.

بیان مساله تحقیق

با توجه به مباحث پیشین، سوال پژوهش به شرح زیر قابل طرح می باشد:

آیا کیفیت سازوکارهای حاکمیت شرکتی موجود در شرکت صاحبکار، تاثیری بر نوع اظهار نظر حسابرسان مستقل درباره مطلوبیت صورت‌های مالی تهیه‌شده توسط شرکت‌ها، دارد؟

فرضیه های تحقیق

همان‌طوری که می‌دانیم، اظهارنظر ارائه شده توسط حسابرسان مستقل برای صورت‌های مالی یک شرکت، شامل یکی از ۴ مورد اظهارنظر مقبول، مشروط، مردود و یا عدم اظهارنظر می باشد. بررسی‌های انجام شده بر روی گزارشات صادره توسط حسابرسان مستقل برای

Archive of SID
www.SID.ir

۹۰ شرکت عضو نمونه طی ۸ سال، نشان داد که حسابرسان این شرکت ها تنها از دو نوع گزارش مقبول و مشروط برای بیان مطلوبیت صورت‌های مالی این شرکت‌ها بهره جسته‌اند، لذا در فرضیه‌های این پژوهش، دو گونه دیگر گزارش حسابرسی یعنی اظهارنظر مردود و عدم اظهارنظر، حذف شده‌اند.

طبق مباحث تئوریک انتظار می‌رود، شرکت‌های با رتبه حاکمیتی بالا، ارائه‌کننده اطلاعات مالی باکیفیت بوده و به تبع آن حسابرسان مستقل نیز با ارائه اظهارنظر مقبول، قابلیت اتکای آنرا تایید کنند. عکس این امر برای شرکت های با سطح حاکمیتی متوسط و ضعیف مصداق دارد. بنابراین برای پاسخ به سوال تحقیق، فرضیه‌های زیر تدوین شده‌اند:

۱) بین کیفیت بالای حاکمیت شرکتی در شرکت های مورد حسابرسی و ارائه اظهارنظر مقبول توسط حسابرسان مستقل رابطه معناداری وجود دارد.

۲) بین کیفیت متوسط حاکمیت شرکتی در شرکت های مورد حسابرسی و ارائه اظهارنظر مشروط توسط حسابرسان مستقل رابطه معناداری وجود دارد.

۳) بین کیفیت ضعیف حاکمیت شرکتی در شرکت های مورد حسابرسی و ارائه اظهارنظر مشروط توسط حسابرسان مستقل رابطه معناداری وجود دارد.

روش تحقیق

در این پژوهش، مکانیزم‌های حاکمیتی که در رتبه‌بندی حاکمیت شرکتی لحاظ شده‌اند، به عنوان متغیرهای مستقل و انواع اظهارنظر حسابرسان نسبت به صورت‌های مالی شرکت‌ها، به عنوان متغیرهای وابسته در نظر گرفته می‌شوند. لذا در این پژوهش یک رابطه یک‌طرفه و به عبارتی دیگر علّی، بین متغیرها وجود دارد. همچنین از لحاظ روش‌شناسی، روش تحقیق این پژوهش به صورت قیاسی- استقرایی است؛ قیاسی به لحاظ تبیین فرضیه‌های تحقیق به کمک تئوری‌های موجود در علم حسابداری و حسابرسی و استقرایی به جهت آزمون فرضیه‌ها از نوع تجربی و مبتنی بر اطلاعات واقعی کسب شده از ۹۰ شرکت عضو نمونه.

جامعه آماری، روش نمونه گیری و حجم نمونه

شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، اعضای جامعه آماری این پژوهش را تشکیل می‌دهند. در این پژوهش، از نمونه‌گیری تصادفی استفاده شده و ۹۰ شرکت به عنوان اعضای نمونه این پژوهش، انتخاب شده اند.

قلمرو زمانی تحقیق و نحوه جمع‌آوری داده‌ها

رتبه بندی شرکت‌های عضو نمونه بر مبنای کیفیت سازوکارهای حاکمیتی، در سال ۱۳۸۷ انجام شده است و اطلاعات مربوط به اظهارنظر حسابرسان مستقل درباره صورت‌های مالی این شرکت‌ها، مربوط به یک دوره ۸ ساله (سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۷) می‌باشد. داده‌های مورد نیاز برای آزمون فرضیه‌های تحقیق، از طریق روش اسنادکاوی (مشاهده عینی اسناد و مدارک) گردآوری شده‌اند.

آزمون فرضیه‌ها و نتیجه‌گیری

برای آزمون فرضیه‌های پژوهش، از نتایج رتبه‌بندی حاکمیتی، صورت‌گرفته در سال ۸۷ استفاده شده که در آن ۲۵ معیار از معیارهای حاکمیت شرکتی مدنظر قرار گرفته بودند. این معیارها برگرفته از مفاد آیین‌نامه نظام راهبری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و در سه طبقه شفافیت اطلاعاتی، ساختار هیات مدیره و ساختار مالکیت می‌باشند. رعایت هر

Archive of SID
www.SID.ir

یک از این معیارها توسط شرکت‌ها، یک امتیاز به رتبه حاکمیتی آنها اضافه می‌نماید. حداقل و حداکثر امتیاز کسب‌شده توسط شرکت‌ها در این رتبه‌بندی به ترتیب صفر و ۲۵ می‌باشد. بنابراین شرکت‌های با رتبه بالاتر، دارای حاکمیت شرکتی باکیفیت‌تری می‌باشند. در تحقیق حاضر، شرکت‌های با رتبه حاکمیتی صفر تا ۱۰ در گروه شرکت‌های با کیفیت ضعیف، شرکت‌های با رتبه ۱۱ تا ۱۵ در گروه شرکت‌های با کیفیت متوسط و شرکت‌های با رتبه ۱۶ تا ۲۵ در گروه شرکت‌های با کیفیت قوی طبقه‌بندی شده‌اند. بدین ترتیب از ۹۰ شرکت عضو نمونه، ۶ شرکت در طبقه حاکمیتی ضعیف، ۷۳ شرکت در طبقه حاکمیتی متوسط و ۱۱ شرکت در طبقه حاکمیتی قوی، قرار گرفته‌اند.

بررسی‌های انجام شده بر روی گزارشات حسابرسی صادره برای شرکت‌های عضو نمونه نشان داد که حسابرسان این شرکت‌ها تنها از دو نوع گزارش مقبول و مشروط برای بیان مطلوبیت صورت های مالی این شرکت ها بهره جسته‌اند، لذا در فرضیه‌های این پژوهش برای تسهیل مطلب، دو گونه دیگر گزارش حسابرسی یعنی اظهارنظر مردود و عدم اظهارنظر، لحاظ نشده‌اند.

لازم به ذکر است که، بررسی اظهارنظرهای حسابرسان مستقل درباره صورت مالی شرکت‌های مختلف تنها در صورتی قابل اتکا است که، حسابرسان این شرکت‌ها آیین رفتار حرفه‌ای را در تمام مراحل اجرای کار خود رعایت کرده باشند و در تمامی مراحل حسابرسی، استقلال خود را حفظ کرده باشند. در صورت نادیده‌گرفتن این فرض اساسی، گزارشات صادره توسط حسابرسان مستقل، بیانگر میزان مطلوبیت واقعی صورت‌های مالی صاحبکار نخواهد بود و بکارگیری آنها در پژوهش‌های علمی مختلف ارزشی نخواهد داشت و این همان اتفاق ناگواری است که در مورد شرکت‌هایی همچون انرون، ورلدکام، مارکونی، تیکو و ... رخ داده بود.

در تحقیق حاضر به جهت دوگزینه‌ای‌بودن اظهارنظرهای حسابرسان مستقل(مقبول و مشروط)، برای بررسی صحت یا سقم فرضیه‌ها، از آزمون دوجمله‌ای استفاده شده است. فرضیه آماری و آماره آزمون به شرح زیر می‌باشند:

$$\begin{cases} H_0 : P \le 0/5 \\ H_1 : P \succ 0/5 \end{cases}$$

$$Z = \frac{\hat{P} - P_0}{\sqrt{\frac{P_0(1-P_0)}{n}}}$$

که در آماره آزمون $P_0 = 0/5$ و $\hat{P}$ برای فرضیه اول برابر نسبت اظهارنظرهای مقبول به تعداد کل اظهارنظرها، و برای فرضیه دوم و سوم $\hat{P}$ برابر نسبت اظهارنظرهای مشروط به کل اظهارنظرها، می باشد. در صورتی که Z محاسبه‌شده برای هر فرضیه، از Z جدول(در سطح خطای ۵٪، Z جدول برابر ۱/۶۴ است) بیشتر باشد، H_0 رد و در نهایت فرضیه مربوطه تایید می‌گردد.

نتایج حاصل از آزمون داده‌های گردآوری‌شده، که به کمک آزمون دوجمله‌ای مورد تایید قرارگرفت، نشان داد که بین کیفیت سازوکارهای حاکمیت شرکتی، در شرکت‌های با رتبه حاکمیتی متوسط و ضعیف، با ارائه اظهارنظر مشروط توسط حسابرسان مستقل، رابطه معناداری وجود دارد، اما چنین رابطه‌ای در مورد صاحبکارانی با سطح حاکمیتی قوی و ارائه اظهارنظر مقبول برای آن‌ها، مشاهده نشد. جدول ۱، نتایج حاصل از آزمون دوجمله‌ای را به تفکیک و برای هر فرضیه نشان می‌دهد.

Archive of SID

www.SID.ir

محدودیت‌های انجام پژوهش

- در بررسی گزارشات حسابرسی شرکت‌ها طی ۸ سال، به دلیل عدم پذیرش در بورس برخی از این شرکت‌ها در سال‌های اولیه و همچنین عدم دسترسی به تعدادی از گزارشات در برخی از سال‌ها، در نهایت تعداد ۲۲ مورد از گزارشات حسابرسی در مجموع ۷۲۰ گزارش، مورد ارزیابی قرار نگرفت.
- به دلیل عدم تشکیل مجامع عمومی شرکت‌ها برای سال مالی منتهی به ۸۸/۱۲/۲۹ ، در تاریخ انجام این پژوهش امکان دسترسی به گزارشات حسابرسی شرکت‌های عضو نمونه در سال ۸۸ نبوده است.

پیشنهادات

- استفاده از رتبه بندی انجام‌شده توسط **GMI** و انجام تحقیقی با موضوع حاضر در سطح شرکت‌های بین‌المللی و تجزیه و تحلیل یافته‌ها.
- آموزش مستمر مفاهیم حاکمیت شرکتی توسط جامعه حسابداران رسمی ایران.
- درنظرگرفتن معیارهای جامع‌تری از حاکمیت شرکتی، برای انجام رتبه‌بندی حاکمیتی برای شرکت‌های ایرانی.
- تدوین یک چارچوب نظری برای حاکمیت شرکتی در سطح داخلی.
- نیاز به الزامات قانونی در سطح داخلی به منظور تقویت سازوکارهای حاکمیتی شرکت‌های ایرانی.
- تاثیر کیفیت سازوکارهای حاکمیتی شرکت‌ها بر تصمیمات استفاده‌کنندگان.
- بررسی رابطه بین کیفیت سازوکارهای حاکمیت شرکتی و میزان انحرافات اظهارشده از اصول پذیرفته‌شده حسابداری در صورت های مالی.

جدول ۴ نتایج حاصل از آزمون دوجمله ای

فرضیه	گزینه	فراوانی	$\hat{P}$	Z محاسباتی	Z جدول	نتیجه آزمون دوجمله‌ای	نتیجه نهایی پژوهش
اول	مقبول	۲۳	٪۲۶/۴	۴/۴۰	۱.۶۴	تایید H_0	رد فرضیه
	مشروط	۶۴					
دوم	مشروط	۳۹۵	٪۶۹/۷	۹/۳۸	۱.۶۴	رد H_0	تایید فرضیه
	مقبول	۱۷۲					
سوم	مشروط	۳۴	٪۷۷/۳	۳/۶۲	۱.۶۴	رد H_0	تایید فرضیه
	مقبول	۱۰					

Archive of SID
www.SID.ir

فهرست منابع

۱) اطلاعات مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس، ویرایش اول، سال‌های ۸۶ ،۸۰، مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی و شرکت اطلاع‌رسانی و خدمات بورس، سازمان بورس اوراق بهادار ایران.

۲) توکلی، فاطمه. (۱۳۸۸). ویژگی‌های شرکت و کیفیت حاکمیت شرکتی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

۳) حساس‌یگانه، یحیی. (۱۳۸۴). مبانی نظری حاکمیت شرکتی، حسابدار، سال بیستم، شماره ۱۶۸، ص ۵۷ ۱۰.

۴) رئیسی، زهره. (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین کیفیت حاکمیت شرکتی و عملکرد شرکت، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

۵) وب‌سایت بورس اوراق بهادار تهران www.irbourse.com

6) Agrawal, A. Chadha, S. (2001). "Corporate Governance and Accounting Scandals" University of Alabama. Paper available at: http://www.cba.ua.edu/personnel/AnupAgrawal.html.

7) Balling, M. Holm, C. Poulsen, T.(2005)."Corporate governance ratings as a means to reduce asymmetric information". Department of Accounting and finance School of Business, Paper available at: http://www.mbs.ac.uk/.

8) Bedard, J. C., and Johnstone, K. (2004). 'Earnings manipulation risk, corporate governance risk, and auditors' planning and pricing decisions'. The Accounting Review, 79(2): 277–304.

9) Parker, S., Park,Y. and (2000) "The effects of audit committee activity and independence on corporate fraud" Managerial Finance(26):55-67

10) Pereira, A. N., (2009). "corporate governance and quality of Accounting Information: The Relation of content and logit betwing fiscal board and independent auditor opinion in brazilian companies listed at BOVESPA(2006)". Working paper, Social Science Research Network Electronic Paper Collection.

11) Seamer,M. Psaros,j. (2000) "Board composition and the incidence of management perpetrated fraud" Working paper, the university of New South Wales.

12) Shin, h. (2004) "Board composition and earnings management in Canada" Journal of corporate governance(10):431-457.

13) Sloan, R. G. Dechow, P. M., and Sweeney, A. P. (1995), "Detecting Earnings Management", Accounting Review, vol. 70, No. 2 (April), PP. 193-225.

14) Szewczyk, S. H. and Varma,R.(2004) "Board composition and corporate fraud" Financial Analysis Journal No.60:33-43

یادداشت‌ها

[1] . Corporate Governance
2 . Independent Auditor's Opinion
[3] . Governance Metrics International(GMI)
4 . Pereira
5 . Sloan
6 . Balling
7 . Bedard
8 . Parker
9 . Seamer
10 . Agrawal
11 . Shin
12 . Szewczyk

Archive of SID

www.SID.ir